

Tarmo Manni (1921 – 1999)

Lapsuus Kalmarissa

Tarmo Manni syntyi Kalmarin kylässä Saarijärvellä 30.7.1921. Tosin syntymäpäivä ei ole aivan varma, sillä Emma-äiti on sanonut rovasti Hugo Winterin merkinneen Tarmon syntymän väärälle päivälle. Tarmo-nimi on Jussi-isän mukaan annettu jäänmurtaja Tarmon mukaan.

Mannit asuivat pienessä Mäntyharjun mökissä, jonka Jussi oli rakentanut Kalmarin tilalta lohkaistulle muutaman aarin maapalalle. Mökissä asusti 11 lapsen suurperhe, jota isä elätti suutarin töillä. Vaikka Jussi Manni oli taitava ammatissaan ja monitaitoinen, oli toimeentulo niukkaa.

Tarmo oli hyvä oppilas koulussa ja niin hyvä laulamaan, että kelpasi Kalmarin Lottakuoron sopraanoksi – esiintymisen tosin piti tapahtua verhon takana. Tarmo näki Kalmarin Nahjuksen talolla ensimmäiset teatteriesityksensä ja leikki naapurin lasten kanssa satuteatteria Runebergin lähteellä.

Kansakoulun viimeistä luokkaa lopetellessaan Tarmo pääsi lapsenammaksi ja vellirengiksi Soljalaan, jossa häntä kohdeltiin kuin omaa poikaa. Kalmarin kylässä sijaitsevasta Soljalasta käsin Tarmo kävi myös rippikoulun Kolkanniemen pappilassa ja pääsi ripille 1937.

Tarmo oli Soljalassa vuodesta 1934 vuoteen 1937, jolloin lähti Vanhalle Hänniselle kesärengiksi. Hän syötti Soljalan hevoset, lampaat ja siat sekä oli ulkotöissä kausiluontoisesti heinäpellolla ja muualla. Ennen kaikkea Tarmo oli kuitenkin lastenhoitaja ja talon emännän taitava apulainen keittiössä.

Tarmo Manni jaksotti elämänsä Saarijärvellä kolmeen vaiheeseen: lapsuuteen kotona Jussi Mannin mökissä, Soljalan aikaan, joka oli juhlaa, sekä Lannevedellä Leppälän aikaan, joka myös oli juhlaa.

Nuoruusvuodet Saarijärven Lannevedellä

Tarmo Manni muutti Lanneveden Vanhalle Hänniselle kesärengiksi 16-vuotiaana siskonsa Saaran houkuttelemana. Seuraavan syksyn ja talven hän oli Ylä-Mäkelän talossa hoitamassa hevosia, kunnes sai mieluisan reinginpaikan aivan nuorisoseuran talon Sampolan läheisyydessä sijainneesta Leppälän talosta. Leppälässä hän oli renkinä kuutisen vuotta, 1938 – 1943. Tarmo oli lähtenyt mielellään Lannevedelle, sillä siellä hän tiesi voivansa harrastaa näyttelemistä ja laulamista vilkkaasti toimivassa Lanneveden Sampo -nuorisoseurassa.

Tarmo osallistui innokkaasti nuorisoseuran toimintaan ja aloitti näyttelijän uransa Sampolan lavalla. Ensimmäisen roolinsa hän sai jo Ylä-Mäkelässä ollessaan. Tarmo toimi myös Lannen Pojat -tanssiorkesterissa sekä rumpalina että laulusolistina.

Tarmo esiintyi nuorisoseuran tilaisuuksissa myös lausujana. Yhdessä tällaisessa tilaisuudessa oli mukana Terttu Pajunen-Kivikäs, tunnettu lausuntataiteilija ja ilmaisutaidon opettaja Jyväskylästä. Hän ihastui Tarmon esittämään Uuno Kailaan runoon Eräs analyysi ja taivutteli tämän käymään luonaan Jyväskylässä lausuntatunneilla. Syyskuussa 1943 Tarmo pyrki Suomen Teatterikouluun, josta valmistui keväällä 1945. Eeti Hänninen ja Leppälän isäntä Markku Oksanen takasivat opintolainan.

Tarmo Manni sai Lannevedeltä myös maailmankuvansa ainekset nuorisoseuran piirissä toimineelta Eeti Hänniseltä, joka oli teosofi samoin kuin Leppälän isäntä Markku Oksanen. Tarmosta tuli myös teosofi ja pasifisti. Tämän vakaumuksensa vuoksi hän joutui sota-aikana aseistakieltäytymisen takia joksikin aikaa vankilaan.

Tarmo Manni näyttelijänä

Tarmo Manni valmistui teatterikoulusta keväällä 1945. Saman vuoden syksyllä hän aloitti näyttelijän uransa Helsingin Kansanteatterissa, jonne Arvi Kivimaa oli hänet pyytänyt. Tarmo Mannin ensimmäisiä läpimurtoerooleja olivat New Yorkin nukkuessa -näytelmän Garth ja Kuinka äkäpussi kesytetään -näytelmän Petrucchio. Kriitikot arvioivat hänet poikkeuksellisen lahjakkaaksi ja eläytymiskykyiseksi.

Eino Kalima houkutteli Tarmo Mannin vuonna 1948 Suomen Kansallisteatteriin, jossa Manni työskenteli uransa loppuun asti. Työ Kansallisteatterissa alkoi hyvin, ja Manni sai kiitosta roolitöidensä herkkyydestä ja välittömyydestä. Eino Kaliman 1950- ja 1960-luvuilla ohjaamissa Anton Tshehov-näytelmissä Tarmo Manni näytteli eräitä uransa voitollisimpia rooleja.

Tarmo Manni esiintyi myös radiossa ja televisiossa ja teki yli 40 elokuvaroolia, joista useimmat olivat pieniä sivuosia. Merkittävimpiä oli nimirooli Mika Waltarin komediassa Gabriel, tule takaisin. Tuntemattoman sotilaan sotamies Honkajoki on ehkä Mannin tunnetuin elokuvarooli.

Tarmo Mannin persoonallinen tyyli oli omimmillaan poikkeusyksilöiden ja mielipuolien rooleissa. Hänen viimeinen varsinainen teatterityönsä oli Nikolai Gogolin novelliin pohjautuva monologinäytelmä Mielipuolen päiväkirja, jota hän esitti vuodesta 1980 vuoteen 1988. Jäähyväisnäytöksessään 30.10.1989 Tarmo Manni istui Kansallisteatterin suurella näyttämöllä kuunnellen Mahlerin ensimmäistä sinfoniaa.

Tarmo Manni julkisuuden henkilönä ja Saarijärven PR-miehenä

Tarmo Mannin yksityiselämä oli tiedotusvälineitä ja suurta yleisöä kiinnostavaa jo 1960-luvulta lähtien, jolloin julkiset ilmestyivät iltapäivä- ja aikakauslehtien sivuille. Hän heittäytyi täysin rinnoin mukaan tähän uuteen sirkukseen.

Juhliessaan ja esiintyessään Tarmo Manni oli aina median keskipisteenä ja osasi ottaa yleisönsä myös teatterin ulkopuolella. Hän oli värikkäänä persoonallisuutena toimittajien toivetyppi. Tarmo Mannilla oli teatterirooliensa lisäksi myös suuri roolinsa Tarmo Mannina. Hän halusi järkyttää ja ravistella poroporvarillisia asenteita.

Helsinkiin asetuttuaan Tarmo Manni ei pitkään aikaan vierailut julkisesti Saarijärvellä, vaan kävi katsomassa vain vanhaa äitiään ja muutamia hyviä ystäviään. Tarmo Mannin yhteydet Kalmariin tiivistyivät vasta, kun hänet oli pyydetty esiintymään Nahjuksen 70-vuotisjuhlissa vuonna 1977. Sen jälkeen hän alkoi vieraila tiiviimmin Saarijärvellä, ja häntä pyydettiin esiintymään moniin tilaisuuksiin.

Tarmo Mannista tuli Saarijärven näkyvä PR-mies, joka mainosti kotipitäjäänsä esiintyessään ja muisti sitä myös taidelahjoituksilla. Saarijärvellä on kolme Tarmo Mannin lahjoittamaa julkista teosta.

Tarmo Manni kuoli Helsingissä 24. päivänä syyskuuta 1999. Hänet on haudattu Hietaniemen hautausmaalle; haudalla on Saarijärveltä, Kalmarijärven rannalta tuotu kivi. Saarijärveläiset halusivat muistaa häntä myös julkisella muistomerkillä, ja vuonna 2000 Tarmo Mannin nuoruuden maisemiin Lannevedelle pystytettiin Kain Tapperin tekemä patsas.

Tarmo Manni - "Sivilisaationi on Lannelta, minuuteni Kalmarista". Saarijärven museon näyttely 21.6. - 23.7.2006 Saarijärven kaupungintalossa. Yllä otteita näyttelyteksteistä. Näyttelytekstit: Merja Ylioja.

TARMO MANNI

- 1921 Syntyi Saarijärven Kalmarinkylällä 30. heinäkuuta
- 1928 Kalmarin piirin alakansakouluun Eerolaan
- 1934 Päästötodistus kansakoulusta
- 1934 Apurengiksi ja keittiöapulaiseksi Soljalaan Kalmarinkylällä
- 1936 Todistus kansakoulun jatko-opetuksesta
- 1936 Rippikoulua Kolkanniemen pappilassa ja ..
- 1937 .. jatko sekä ripillepääsy Saarijärven kirkossa
- 1937 Kesärengiksi Eino Hänniselle Lanneveden Vanhalle Hänniselle
- 1937 Syksyn ja talven 1937 - 1938 renkinä Ylä-Mäkelän talossa Lannevedellä; ensimmäinen näytelmärooli, Rauhan enkeli, Sampolassa esitettyssä pantomiiminäytelmässä Kohtalon kolmastoista luku.
- 1938 Rengiksi Leppälän taloon Oksasille Lannevedelle
- 1939 Ensimmäinen palkinto lausuntakilpailussa 31.1.1939 Petäjävedellä, jossa Tarmo lausui Kuisman ja Helinän Keski-Suomen nuorisoseurojen Liiton kulttuurikilpailuissa.
- 1941 Alkupalvesta Etelä-Hämeen Nuorisoseurojen Liiton näytelmäkiertueella ministerin roolissa Topo Leistelän huvinäytelmässä Minä ja ministeri. Tarmo ensimmäinen työ "ammattilaisena" teatterissa, sillä työstä maksettiin palkkaa.
- 1941 Tutkintavankina aseistakieltäytymisestä Kuopion lääninvankilassa ja tuomion sovittaminen Pelson varavankilassa
- 1942 Hoidossa Lapinlahden ja Kivelän sairaaloissa
- 1942 Lausuntaesitys kotirintamajuhlissa Jyväskylässä. Tarmo esitti Uuno Kailaan runot: Poikani ja Eräs analyysi
- 1943 Ensimmäinen radioesiintyminen Marianpäivänä 1943, jolloin Lanneveden Sampo - nuorisoseuran opintokerholaiset esiintyivät radiossa; Tarmo Manni ohjasi esityksen kuorolausunnan.
- 1943 Suomen Teatterikouluun sen 1. vuosikurssille
- 1944 Lopullinen vapautus asevelvollisuudesta
- 1944 Valvontakomission kuulustelu Hotelli Tornissa Helsingissä

- 1945 Suomen Teatterikoulusta valmistuminen, kiinnitys Helsingin Kansanteatteriin
- 1946 Aleksis Kivi: Seitsemän veljestä (Lauri)
- 1947 Sirkka Selja: Eurooppalainen (nimiosa)
- 1948 Kiinnitys Suomen Kansallisteatteriin
- 1948 F.G. Lorca: Yerma (Juan)
- 1950 Anton Tšehov: Lokki (Treplev)
- 1951 Elokuva Gabriel tule takaisin (Gabriel Vihervuori)
- 1952 Z. Topelius: Prinsessa Ruusunen (hovimarsalkka)
- 1953 Anton Tšehov: Kirsikkapuisto (Trofimof)
- 1954 Elokuva Väinö Linnan Tuntematon sotilas (Honkajoki)
- 1955 Valtion apuraha näyttämötaiteilijoille
- 1956 Anton Tšehov: Kolme sisarta (Tuzenbach)
- 1956 Kansallisteatterin vierailu*: Tukholma
(Seitsemän veljestä ja Kolme sisarta)
- 1957 Samuel Beckett: Leikin loppu (Hamm)
- 1957 * Wien ja Kööpenhamina (Seitsemän veljestä)
- 1961 W. Shakespeare: Romeo ja Julia (Escalus)
- 1961 *Länsi-Berliini (Lokki)
- 1962 *Pariisi (Lokki)
- 1962 *Moskova ja Leningrad (Seitsemän veljestä ja Lokki)
- 1963 *Lyypekki (Lokki)
- 1963 Tv-sovitus Ivan Gontšarovin pääteoksesta Oblomov
- 1964 Inkeri Kilpinen: Tuntematon potilas (Euroopan keisari)
- 1965 Peter Weiss: Marat-Sade (Markiisi de Sade)
- 1967 *Oslo (Huomenna hän tulee)
- 1973 Pro Finlandia -mitali
- 1977 Juhani Peltonen: Kohti maailman sydäntä (Majuri af Åkerlille)
- 1980 Nikolai Gogol: Mielipuolen päiväkirja (Popritštšin)
- 1980 Suomen näyttämötaiteen kultainen 35-vuotisansiomerkki
- 1982 Professorin nimi ja arvo
- 1985 Elokuva: Da Gapo (Sergei Rippas) kuv. Suomessa ja USA:ssa
- 1986 Heikki Eteläpää toim.: Minä, Manni (Kirjayhtymä)
- 1989 Eläkkeelle Suomen Kansallisteatterista 68-vuotiaana
- 1999 Kuoli Helsingissä 24. syyskuuta Laakson sairaalassa 78-vuotiaana
- 2000 Muistomerkki Saarijärvelle, Kain Tapper: Itkevä kivi
- 2002 Tuula Saarikoski: Elämä Tarmo Mannina (Tammi)
- 2005 Näytelmä Tarmo Mannista, Leevi Korkkula: Suot siellä.
Ensi-ilta 30.6.2006, Teatteri Lumpero, Saarijärvi.
- 2006 Näyttely Tarmo Mannista: Tarmo Manni - ”Sivilisaationi on Lannelta, minuuteni Kalmarista”.
Saarijärven museon näyttely 21.6. - 23.7.2006 Saarijärven kaupungintalossa.

